

**ORAN ANALİZİ YÖNTEMİ İLE ÜNİVERSİTE DÖNER SERMAYE
İŞLETMELERİNİN FİNANSAL DEĞERLENDİRİLMESİ**
**FINANCIAL EVALUATION OF UNIVERSITY CIRCULATING CAPITAL
ENTERPRISES BY RATIO ANALYSIS METHOD**

Dr. Oğuzhan YÜKSEL

Isparta Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi, oguzhan@doctor.com , orcid.org/0000-0003-0539-4136

Makale Gönderim-Kabul Tarihi (23.10.2020-01.12.2020)

Özet

Bu araştırma ile “Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi 2017” sıralamasında 1. bölgede yer alan, döner sermaye işletmesine sahip üniversitelerin finansal performansını değerlendirmek, sağlık yöneticilerine bilgi sağlayarak konuyla ilgili yazına katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında üniversite döner sermaye işletmelerinin 2017-2018 ve 2019 yıllarına ait bilanço ve gelir tablosu verileri incelenmiş ve oran analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir. Gerçekleştirilen analiz neticesinde döner sermaye işletmelerinin likidite oranlarının pozitif olduğu tespit edilmiştir. Döner sermaye işletmelerinin finansal yapı oranları ve kârlılık oranlarının istenilen seviyenin altında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. İşletmelerin faaliyet oran sonuçları ise de yıllara göre değişken nitelikte bir sonuca sahip olduğuna ulaşılmıştır. Döner sermaye işletmelerinin finansal yöntemlerinin planlamalarını güncellemeleri önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Oran analizi, döner sermaye işletmeleri, finansal performans

Abstract

The aim of this research is to evaluate the financial performance of universities with revolving funds, which are in the first region in the “Socio-Economic Development Index 2017” ranking, and to contribute to the writing on this subject by providing information to health managers. As part of the research, the balance sheet and income statement data of university revolving fund enterprises for the years 2017-2018 and 2019 were examined and evaluated by rate analysis method. As a result of the analysis carried out, the liquidity ratios of the circulating capital enterprises were determined to be positive. It was concluded that the financial structure ratios and profitability ratios of the revolving fund enterprises remained below the desired level. The activity rate results of the enterprises have also been found to have a variable result over the years. It is recommended to reevaluate the financial methods of revolving funds.

Key Words: Ratio analysis, circulating capital enterprises, financial performance

GİRİŞ

Finansal ve ekonomik göstergelerin öneminin giderek arttığı günümüzde, sağlık hizmetlerinin sunumunda büyük role sahip olan hastaneler de bu değişime ayak uydurmak zorundadırlar. Sağlık idarecileri, finansal analizleri yapmalarının yanında kendilerini muadil diğer kurumlarla karşılaştırarak gerekli iyileştirmeleri hayata geçirmelidirler. Geleceğe dair yerinde kararlar almak, stratejiler belirlemek ve bugünün durum tespitini yapmak finansal analizlerle mümkündür. Farklı yazarlarca değişik sınıflamalar yapılmakla birlikte, çoğunlukla finansal analiz teknikleri dört grupta toplanabilir.

- Oran analizi tekniği (Rasyo Analizi)
- Karşılaştırmalı tablolar analizi (Yatay Analiz)
- Yüzde yöntemi ile analiz tekniği (Dikey Analiz)
- Eğilim yüzdeleri yöntemi ile analiz tekniği (Trend Analizi)

Bu analiz tekniklerinden, en çok kullanılanı ve bu araştırmada yararlanılan yöntem oran analizi tekniğidir (Ağırbaş, 2015: 175).

Türkiye’de bünyesinde sağlık, araştırma ve uygulama merkezi bulunan döner sermaye işletmelerinin, oran analizi yöntemiyle 2017-2019 yılları arasındaki finansal performans düzeyinin bu araştırmayla tespit edilmesi amaçlanmıştır. Üniversitelerdeki sağlık, araştırma ve uygulama merkezi bulunan döner sermaye işletmelerinde finansal sürdürülebilirliğin optimum ölçülerde sağlanıp-sağlanmadığı ile ilgili yeterli sayıda araştırma olmadığı kanaatine varılmıştır.

Döner sermaye işletmelerinin gelir ve giderlerine dayalı yapılan ülke çapındaki sıralamalarda; Sağlık Bakanlığı’na bağlı döner sermaye işletmelerinin ilk sırada, üniversitelere bağlı döner sermaye işletmelerinin ise ikinci sırada yer aldığı görülmüştür. Döner sermaye işletme sayıları ve işlem hacimlerine bakıldığında, üniversitelere bağlı döner sermaye işletmelerinin oldukça büyük kapasiteli işletmeler oldukları söylenebilir (Ağırbaş, 2015).

1. Oran (Rasyo) Analizi

Örgütsel performans ölçümünde sıklıkla tercih edilen yöntemlerden en basiti oran analizidir (ratio analysis). Bu analiz tekniğinin halen yaygın bir yöntem olarak kullanılagelmesi, uygulanmasının kolay olmasına ve çok az bilgiye ihtiyaç duymasına bağlanabilir.

Mali tablolarda bulunan iki farklı değer arasındaki ilişkinin basit aritmetik gösterimine oran ismi verilmektedir (Akgüç, 2011). Hesaplar ya da farklı hesap grupları arasında kurulan matematiksel ilişkiler yardımıyla ilgili işletmenin, mali yapısıyla kârlılık durumu hakkında çeşitli tespitlerde bulunulabilir (Akdoğan ve Tenker, 2007). Oranların zaman içerisindeki değişiminin izlenmesi tavsiye edilse de ulaşılan sonuçlar sınırlı bilgiyi yansıtacaktır (Kecek, 2010). Bu açıdan bakıldığında oran analizinin, etkinlik değerlerinin karşılaştırılmasında ve genel performans ölçümünde yetersiz kaldığı söylenebilir. Bununla birlikte; veri setinin basit ön izlemesini sağlayarak, tek girdi/çıkıtlı durumlarda diğer gelişmiş teknikler için kullanışlı bir öncü sayılabilir (Peacock vd., 2001). Oranların hesaplanmasından ziyade önemli olan, ulaşılan değerlerin nasıl yorumlanacağıdır (Çetiner, 1996).

Hastanelerde oran analizi yapılarak kapasite kullanım oranı (hasta günü sayısı/yatak sayısıx365), hekim başına düşen poliklinik sayısı (poliklinik sayısı/hekim sayısı), yatak devir hızı (yatan hasta sayısı/yatak sayısı) şeklinde çeşitli göstergeler de hesaplanabilir (Mollahaliloğlu vd., 2011). Oran analizinde her bir oran, performansla ilgili boyutlardan sadece bir tanesini ifade ederken, diğer boyutları göz ardı etmektedir. Bazı oranlara bakılarak başarılı bulunan işletmelerde, başka oranlar aynı işletmenin başarısız olduğunu gösterebilmektedir (Yolalan, 1993).

Hastaneler gibi birden fazla girdilere ve çıktılara sahip olan örgütlerde bu analiz genellikle yetersiz kalmakta ve bir dizi soruna yol açmaktadır (Kavuncubaşı ve Ersoy, 1995). Performans ölçümünde

oran analizlerinden yararlanılan durumlarda ulaşılan sonuçlar, güncel veya geçmiş yıllardaki işletme içerisindeki ya da muadil firmalardaki benzer değerlerle karşılaştırılmalı ve yorumlanmalıdır. Oran analizi kendi içerisinde; likidite oranları, finansal yapı (mali) oranları, faaliyet (çalışma hızı) oranları ve kârlılık oranları olmak üzere 4 ana başlıkta incelenmektedir. Bu oranlara aşağıda kısaca değinilmiş ve nasıl hesaplandıkları ilgili tabloda gösterilmiştir.

1.1. Likidite Oranları

1.1.1. Cari Oran (İşletme Sermayesi)

Dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynaklara bölünmesiyle hesaplanan cari oran, kısa vadeli borçları ödeme gücünü saptamak ve net işletme sermayesinin yeterliliğini ölçme amacını taşır (Akgüç, 2011). Cari oran çalışma sermayesi oranı olarak da adlandırılmaktadır (Altuğ, 2010). Cari oran sektörel ve bölgesel farklılıklar sebebiyle değişik nominal değerlerle ifade edilebilmektedir.

1.1.2. Asit-Test Oranı (Likidite Oranı-Quick Ratio)

Cari oranı destekleyerek daha anlamlı hale getiren asit-test oranı, işletmenin her 1 TL için ne kadar hızlı paraya çevrilebilecek likit dönen varlığı olduğunu gösterir (Akdoğan ve Tenker, 2007). Türkiye’de işletmeler, finansmanda büyük ölçüde kısa süreli yabancı kaynaklara başvurmak durumunda olduklarından, bu oran genellikle 1’den küçüktür (Akgüç, 2011).

1.1.3. Nakit Oran (Hazır Değerler Oranı)

Nakit oran, işletmenin satışlarının bitmesi ve alacaklarını tahsil edememesi halinde kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü göstermektedir. Türkiye’de kısa süreli borçların yüksekliği nedeniyle genellikle bu oran %20’nin altında bulunmaktadır (Akgüç, 2011).

1.2. Finansal (Mali) Yapı Oranları

Finansal (mali) oranlar; işletmenin varlıklarının değerinin düşmesi, normal faaliyetleri neticesinde zarar etmesi veya ilerleyen yıllarda öngörülen nakit akışının gerçekleşmemesi durumunda söz konusu işletmenin yükümlülüklerini yerine getirip getiremeyeceği hususlarında önemli konuları barındırmaktadır (Altuğ, 2010).

1.2.1. Finansal Kaldıraç Oranı (FKO)

Bu oran, varlıkların % olarak ne kadarının yabancı kaynaklarla finanse edildiğini anlatır (Akdoğan ve Tenker, 2007). Yüksek olması, işletmenin riskli bir biçimde finanse edildiğini gösterir (Akgüç, 2011).

1.2.2. Öz Kaynak Varlık (Aktif) Oranı (ÖKVO)

Aktif oranı, işletme sahipleri veya ortaklarınca varlıkların ne kadarının finanse edildiğini gösterir. Özellikle orta ve uzun vadeli kredi verenlere işletmenin mali gücünü göstermesi bakımından önemlidir (Akgüç, 2011, Akdoğan ve Tenker, 2007).

1.2.3. Öz Kaynakların Yabancı Kaynaklara Oranı (ÖKYKO)

Bu oran işletmenin, borçlanma yoluyla sağladığı yabancı kaynak ile kendi kattığı sermayenin oranını gösterir (Akgüç, 2011). 1’den küçük olması, işletme sahip veya ortaklarının kredi veren kuruluşlardan daha fazla miktarda işletmeye yatırımda bulduklarını gösterir (Çetiner, 1996).

1.2.4. Kısa Vadeli Yabancı Kaynakların Toplam Kaynaklara Oranı (KVYKTKO)

Firmanın ekonomik varlıklarının yüzde kaçının kısa süreli yabancı kaynaklarla finanse edildiğini ortaya koyar (Akdoğan ve Tenker, 2007).

1.2.5. Uzun Vadeli Yabancı Kaynakların Toplam Kaynaklara Oranı (UVYKTKO)

Bu oranın yüksekliği, işletmenin kullandığı kaynaklar arasında uzun süreli borçlarının görece önemimin fazlalığını ortaya koyar (Akgüç, 2011).

1.2.6. Kısa Vadeli Yabancı Kaynakların Öz Kaynaklara Oranı (KVYKÖKO)

Bu oran işletmelerin öz kaynaklarıyla borçlarının yüzde kaçını karşılayabildiğini gösteren orandır. Sağlık işletmesi özelliği taşıyan işletmeleri, mali güçlülük açısından değerlendirmemize imkân veren oranlardan biridir (Ağırbaş, 2014).

1.2.7. Duran Varlıkların Devamlı Sermayeye Oranı (DVDSO)

Bu oran, işletmelerin sahip oldukları duran varlıklarının ne kadarının öz kaynakla ne kadarının uzun vadeli yabancı kaynakla sağlandığının tespit edilmesinde kullanılmaktadır (Ağırbaş, 2014).

1.3. Faaliyet (Çalışma) Oranları

İşletmelerin sahip oldukları varlıkları ne derecede etkin kullandıklarını gösteren oranlardır. Varlıklara yatırılan her 1 liranın yarattığı satış tutarını ölçerek, ilgili hesapların nakde dönüşüm sürecini gözlemlemekte yardımcıdır (Ceylan ve Korkmaz, 2007).

1.3.1. Alacak Devir Hızı (ADH)

Alacakların ne kadar zaman sonra paraya dönüşeceğini göstermektedir. Alacak devir hızının artması, işletme yönetiminin başarısı anlamına gelmektedir (Ceylan ve Korkmaz, 2007).

1.3.2. Stok Devir Hızı (SDH)

Stoklarla satışlar arasındaki ilişkiyi gösteren bir orandır. Stokların bir yıl içinde kaç defa satışa dönüştüğünün görülmesini sağlayan stok devir hızı yüksekse, işletmenin stok yönetiminin iyi olduğu söylenebilir (Ceylan ve Korkmaz, 2007).

1.3.3. Öz Sermaye Devir Hızı (ÖSDH)

Bir işletmenin, öz kaynaklarını ne derecede etkili kullandığını gösterir. Aynı faaliyet kolundaki işletmelerle veya geçmiş yıllardaki sonuçlarla karşılaştırılmalıdır (Ceylan ve Korkmaz, 2007).

1.3.4. Alacakların Tahsil Süresi (ATS)

İşletmelerin ticari alacaklarının likiditesi hakkında önemli bilgiler sunan bu oran, ticari alacakların bir faaliyet yılı içerisinde ortalama kaç günde tahsil edildiğini ifade etmektedir (Ağırbaş, 2014; Eyüboğlu 2019).

1.3.5. Ticari Borçları Ödeme Süresi (TBÖS)

İşletmelerin mevcut ticari borçlarını dönem içerisinde ortalama kaç gün içerisinde ödediğini gösteren orandır (Akdoğan ve Tenker, 2007).

1.3.6. Hazır Değer Devir Hızı (HDDH)

İşletmelerin bir dönem yılı içerisinde, hazır değerlerinin kaç katı kadar satış yaptığının tespit edilmesinde kullanılmaktadır (Ağırbaş, 2014).

1.3.7. Toplam Varlık Devir Hızı (TVDH)

Net satışların toplam varlıklara oranlanmasıyla tespit edilen bu oran, işletmelerin verimlilikleri hakkında yorum yapabilmek için kullanılmaktadır (Akgüç, 2011, Akdoğan ve Tenker, 2007).

1.3.8. Aktif (Varlık) Devir Hızı

Bir işletmede, sermaye yoğunluğunun önemli göstergelerinden ve varlık kullanımında etkinliğin ölçülerindedir (Akgüç, 2011). Yüksek olması, işletmenin tam kapasiteye yakın çalıştığını gösterir. Geçmiş yıllara kıyasla oranın düşük kalması, atıl kapasite varlığına işaret eder (Çetiner, 1996).

1.3.9. Döner Sermaye Devir Hızı

Yüksek olması döner sermaye verimliliğinin iyi olduğunu, düşük olması kısa vadeli borçların yüksek olduğunu gösterir (Ceylan ve Korkmaz, 2007).

1.3.10. Sabit Varlıklar Devir Hızı

İşletmenin duran varlıklara aşırı yatırım yapıp yapmadığını gösterir. Oranın artması, işletmenin duran varlıkları iyi kullandığını gösterir (Ceylan ve Korkmaz, 2007).

1.4. Kârlılık Analizinde Kullanılan Oranlar

Bir firmanın elde ettiği kârın yeterli olup olmadığı konusunda değerlendirme yapılırken şu faktörlerin göz önünde tutulması gerekir (Akgüç, 2011):

- Sermayenin alternatif kullanım alanlarında sağlayabileceği gelir,
- Genel ekonomik koşullar,
- Aynı endüstri dalındaki benzer firmaların kâr oranları,
- Geçmiş yıllarda kârın göstermiş olduğu eğilim,
- İşletmelerin hedeflediği kâr oranları.

Sağlık sektörü ortalaması, diğer kurumların oranları ve geçmiş yılların neticeleri ile karşılaştırılarak yorumlanırlar. Sağlık sektörü için standart ortalamalar, genellikle kabul görmemektedir (Ağırbaş, 2015). Kâr ile satışlar arasındaki ilişkiyi gösteren oranlar; brüt satış kâr oranı, faaliyet kâr marjı oranı, net kâr marjı oranı, öz kaynak kârlılık oranı, kümülatif varlık kârlılığı oranıdır (Akgüç, 2011).

1.4.1. Brüt Kâr Marjı Oranı (BKMO)

Sağlık kurumlarındaki ya da diğer işletmelerdeki kârın, net satışların kaç katı olduğunu gösteren BKMO oranının yüksek çıkması istenilen bir sonuçtur (Ağırbaş, 2015).

1.4.2. Faaliyet Kâr Marjı Oranı (FKMO)

İşletmelerin ne ölçüde kârlı olduğunu ortaya koyar. Bu oranın yüksek çıkması arzu edilmektedir (Ağırbaş, 2015).

1.4.3. Net Kâr Marjı Oranı (NKMO)

Faiz, vergi vb. dâhil olmak üzere bütün giderler karşılandıktan sonra net satışların kârlılık yüzdesini veren bu oranın yüksek olması istenilmektedir (Ağırbaş, 2015).

1.4.4. Öz Kaynak Kârlılığı Oranı (ÖKKO)

İşletme sahiplerinin veya ortaklarının yapmış oldukları yatırımların karşılığında ne kadar kâr elde ettiğini göstermektedir (Gider, 2011).

1.4.5. Varlık Kârlılığı Oranı (VKO)

İşletmelerin sahip oldukları varlıklarının hangi oranda verimli kullandığını gösteren bu oran, aynı zamanda işletmelerin varlıklarını finansal verimlilik açısından değerlendirmede kullanılır (Gapenski, 2005).

Kârlılık oranları, bir işletme için yapılan yatırımlar neticesinde ne kadar kâr edildiğini gösteren oranlardır. Yatırım kararları, kârlılık oranları incelenerek verildiğinden firma ve işletmeler için hayati öneme sahiptir. Tablo 1’de oranlar, formülleri ve genel kabul gören değerleri toplu şekilde verilmiştir.

Tablo 1. Finansal Oranlar ve Hesaplama Formülleri

ORANLAR	TANIMLAR	KABUL GÖREN DEĞERLER
LİKİDİTE ORANLARI		
Cari Oran	Dönen Varlıklar/Kısa Süreli Yabancı Kaynaklar	=1,5-2
Asit- Test Oran	(Dönen Varlıklar-Stoklar)/Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	=1
Nakit Oran	(Hazır Değerler+Menkul Kıymetler)/Kısa Süreli Yabancı Kaynaklar	=0,20
FİNANSAL YAPI ORANLARI		
Finansal Kaldıraç Oranı	Yabancı Kaynaklar Toplamı (Kısa+Uzun Vadeli)/Varlık Toplamı	=0,50
Öz Kaynak Varlık (Aktif) Oranı	Öz Kaynaklar/Varlık Toplamı	0,50
Toplam Yabancı Kaynakların Öz Kaynaklara Oranı	Kısa ve Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar (Toplam Borçlar)/Öz Kaynaklar	
Kısa Vadeli Yabancı Kaynakların Toplam Kaynaklara Oranı	Kısa Süreli Yabancı Kaynaklar/Toplam Kaynaklar (Yabancı Kaynaklar+Öz Sermaye)	≤0,30
Uzun Vadeli Yabancı Kaynakların Toplam Kaynaklara Oranı	Uzun Süreli Yabancı Kaynaklar/Kaynak Toplamı	≤0,50
Kısa Vadeli Yabancı Kaynakların Öz Kaynaklara Oranı	Kısa Süreli Yabancı Kaynaklar/Öz Kaynaklar	=0,35
Duran Varlıkların Devamlı Sermaye Oranı	Duran Varlıklar/(Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar+Öz Kaynaklar)	=1 veya ≤1
FAALİYET ORANLARI		
Alacak Devir Hızı	Kredili Satışlar Toplamı/Ticari Alacaklar	Zaman Diliminde
Stok Devir Hızı	Net Satışlar/Ortalama Stoklar	Zaman Diliminde
Alacakların Tahsil Süresi	360/Alacak Devir Hızı	Zaman Diliminde
Ticari Borçları Ödeme Süresi	360*Ticari Borçlar/Satılan Hizmet Maliyeti	Zaman Diliminde
Hazır Değer Devir Hızı	Net Satışlar/Hazır Değerler	Zaman Diliminde
Dönen Varlık Devir Hızı	Net Satışlar/Dönen Varlıklar	Zaman Diliminde
Duran Varlık Devir Hızı	Net Satışlar/Duran Varlıklar	Zaman Diliminde
Varlık (Aktif) Devir Hızı	Net Satışlar Tutarı/Varlık Toplamı	Zaman Diliminde
Öz Sermaye Devir Hızı	Net Satışlar/Öz Sermaye	Zaman Diliminde
KÂRLILIK ORANLARI		
Brüt Kâr Marjı Oranı	Brüt Satış Kârı/Net Satışlar	-
Faaliyet Kârı Oranı	Faaliyet Kârı/Net Satışlar	-
Net Kâr Marjı Oranı	Net Kâr/Net Satışlar	-
Öz Kaynak Kârlılığı Oranı	Net Kâr/Öz Kaynaklar	-
Varlık Kârlılığı Oranı	Net Kâr/Varlık Toplamı	-

Kaynak: Çetiner, 1996; Akdoğan ve Tenker, 2007; Ceylan ve Korkmaz, 2007; Akgüç, 2011.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu araştırma ile Acar vd. (2019) tarafından yayınlanan illerin ve bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması raporunda 1. bölgede yer alan toplam 9 ilde (İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Antalya, Bursa, Eskişehir, Muğla ve Tekirdağ) bulunan, verilerine ulaşılabilen döner sermaye

işletmesine sahip üniversitelerin finansal performanslarının retrospektif olarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. 1. gelişmişlik seviyesinde bulunan iller; Türkiye’de ihracat, sanayi, üretim, turizm ve eğitim merkezleri açısından en önde bulunan şehirlerdir. Ayrıca nüfus anlamında da en kalabalık yerleşim birimleridir. İstanbul Üniversitesi (İÜ), Hacettepe Üniversitesi (HÜ), Ankara Üniversitesi (AnkÜ), Akdeniz Üniversitesi (AkdÜ), Uludağ Üniversitesi (UÜ) ve Osmangazi Üniversitesi (OÜ) 1. gelişmişlik seviyesinde bulunup verilerine ulaşılabilen üniversitelerdir. Çalışma kapsamına dâhil edilen söz konusu üniversite döner sermaye işletmelerinin 2017, 2018 ve 2019 yıllarına ait bilanço ve gelir tablosu verilerine Sayıştay Başkanlığı (2020) tarafından yayımlanan kamu idareleri denetim raporlarından ulaşılmıştır. Sadece en gelişmiş illerdeki üniversitelerin seçilmesi ve döner sermaye işletmelerinin 3 yıllık verileri dışındaki senelerin araştırmaya dâhil edilememesi çalışmanın sınırlılıklarıdır. Analize uygun verilerin tamamına ulaşılarak elde edilen bilgiler; Microsoft Office Excel programına aktarılmış, var olan finansal yapıyı temsil eden ve yazında sıklıkla kullanılan rasyolardan yararlanarak oran analizi yöntemi uygulanmıştır. Çalışmada retrospektif olarak 3 yıllık finansal tabloların analiz edilmesiyle hesaplanan oranlar, geçmiş yıllarla ve sağlık sektöründe genel kabul görmüş oranlar ile karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Elde edilen bulgular ile karar vericiler ve sağlık idarecilerine yol göstermek, ayrıca literatüre katkıda bulunmak hedeflenmiştir.

3. BULGULAR

Döner sermaye işletmesine sahip üniversite hastanelerinin finansal performanslarının değerlendirilmesinin yapıldığı Tablo 2’de elde edilen oranlar görülmektedir. Verileri eksik veya hatalı olan ya da hesaplanamayan değerler (-) ile belirtilmiştir. Bulunan bazı değerler ise çok yüksek ya da çok küçük olsalar da tablodan çıkarılmamıştır. 4 döner sermaye işletmesinin cari oranları, bir önceki yıla nazaran azalan bir eğilim gösterirken (İÜ, AnkÜ, OGÜ, UÜ), HÜ ve AkdÜ döner sermaye işletmelerinin cari oranları da kendinden bir önceki yıla göre artış göstermiştir. Bir işletme için cari oran sonucunun 1,5-2 civarında olması gerekmektedir. Bu durum göz önüne alındığında, döner sermaye işletmelerinin tamamının optimum oranın altında kaldığı görülmektedir. İstenilen orana en yakın olan döner sermaye işletmesinin ortalama cari oranı 0,60 ile İÜ olurken, en uzak ortalama cari oranın ise 0,29 ile HÜ döner sermaye işletmesi olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2’de görülen asit-test oranları değerlendirildiğinde; 4 döner sermaye işletmesinin (İÜ, AnkÜ, UÜ, OGÜ) bir önceki yıla nazaran azalma eğiliminde olduğu, HÜ ve AkdÜ döner sermaye işletmelerinin de bir önceki yıla kıyasla arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Asit-test oranı için kabul edilen oranın 1 olduğunu göz önünde bulundurulduğunda, işletmelerin tamamının asit-test oranlarının düşük olduğu tespit edilmiştir. Değerlendirilen yıllarda olması gereken seviyeye en yakın asit-test oran ortalamasına 0,52 ile İÜ döner sermayesinin yaklaştığı görülmekteyken, en uzak sonucun da 0,16 ile AnkÜ döner sermaye işletmesinin olduğu görülmektedir.

Nakit oran sonuçlarında; 4 döner sermaye işletmesinin (HÜ, AnkÜ, UÜ, OGÜ) bir önceki yıla göre azalan bir sonuç verdiği, 2 döner sermaye işletmesinin de (İÜ, AkdÜ) bir önceki yıla göre artan bir nakit orana sahip olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Tüm döner sermaye işletmelerinin, kabul gören seviyenin (0,2) altında kaldığı görülmektedir. Ortalama nakit oranı istenilen seviyeye en yakın olan döner sermaye işletmesi 0,09 ile UÜ olurken, en uzak üniversitenin OÜ olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. Üniversite Döner Sermaye İşletmelerinin 2016-2019 Yıllarındaki Finansal Oranları

ORANLAR	ÜNİVERSİTELER/YILLAR											
	İstanbul Üni. (İÜ)				Hacettepe Üni. (HÜ)				Ankara Üni. (AnkÜ)			
LİKİDİTE ORANLARI	2017	2018	2019	Ort	2017	2018	2019	Ort	2017	2018	2019	Ort
Cari Oran	0,42	0,69	0,70	0,60	0,45	0,07	0,36	0,29	0,26	0,42	0,35	0,34
Asit- Test Oranı	0,38	0,60	0,59	0,52	0,36	-0,06	0,27	0,19	0,13	0,21	0,15	0,16
Nakit Oran	0,07	0,06	0,09	0,07	0,07	0,07	0,06	0,07	0,03	0,12	0,07	0,07
FİNANSAL YAPI ORANLARI												
Finansal Kaldıraç Oranı (FKO)	2,48	2,48	2,27	2,41	2,45	2,82	4,36	3,21	3,83	3,93	3,95	3,90
Öz Kaynak Varlık Oranı (ÖKVO)	-1,48	-1,48	-1,27	-1,41	-1,45	-1,82	-3,36	-2,21	-	-2,93	-2,95	-2,94
Öz Kaynakların Yabancı Kaynak Top. Oranı (ÖKYKTO)	-0,60	-0,60	-0,56	-0,59	-0,59	-0,65	-0,77	-0,67	-	-0,75	-0,75	-0,75
Kısa Vadeli Yabancı Kay. Toplam Kay. Oranı (KVYKTKO)	2,32	1,39	1,37	1,69	2,24	1,54	2,81	2,20	3,83	2,24	2,66	2,91
Uzun Vadeli Yabancı Kay. Toplam Kay. Oranı (UVYKTKO)	0,16	1,10	0,91	0,72	0,21	1,28	1,54	1,01	0,00	1,70	1,29	1,00
Kısa Vadeli Yabancı Kay. Öz Kay. Oranı (KVYKÖKO)	-1,57	-0,93	-1,07	-1,19	-1,55	-0,85	-0,84	-1,08	-	-0,76	-0,90	-0,83
Duran Varlıkların Devamlı Sermaye Oranı (DVDSO)	-0,02	-0,10	-0,11	-0,08	-	-	-	-	2,02	-0,05	-0,04	0,64
FAALİYET ORANLARI												
Alacak Devir Hızı (ADH)	0,71	0,76	0,49	0,65	1,00	0,87	0,68	0,85	1,08	1,27	1,04	1,13
Alacakların Tahsil Süresi (ATS)	509,95	472,98	736,22	573,05	359,60	416,03	529,04	434,89	331,87	282,62	347,31	320,60
Ticari Borçları Ödeme Süresi (TBÖS)	308,11	212,32	393,14	304,52	304,79	176,48	0,00	160,42	0,05	205,79	282,52	162,79
Hazır Değer Devir Hızı (HDDH)	10,70	22,42	8,88	14,00	16,09	21,41	18,04	18,51	33,32	18,27	21,54	24,38
Dönen Varlık Devir Hızı (DVDH)	1,80	1,97	1,16	1,64	2,45	21,41	0,99	8,28	4,16	5,33	4,39	4,63
Duran Varlık Devir Hızı (DuVDH)	59,38	47,36	28,24	44,99	-	-	-	-	4522,64	84,28	60,81	1555,91
Toplam Varlık Devir Hızı (TVVDH)	1,75	1,89	1,11	1,58	2,45	2,44	2,97	2,62	4,16	5,01	4,10	4,42
Öz Sermaye Devir Hızı (ÖSDH)	-1,18	-1,27	-0,87	-1,11	-1,69	-1,34	-0,88	-1,30	-	-1,71	-1,39	-1,55
KÂRLILIK ORANLARI												
Brüt Kâr Marjı Oranı (BKMO)	-0,17	0,12	0,17	0,04	-0,02	-0,05	-0,29	-0,12	0,23	0,37	0,31	0,31
Faaliyet Kâr Marjı Oranı (FKMO)	-0,31	-0,10	-0,01	-0,14	-0,08	-0,18	-0,36	-0,21	-0,24	-0,13	-0,18	-0,18
Net Kâr Marjı Oranı (NKMO)	-0,36	-0,13	-0,05	-0,18	-0,10	-0,22	-0,41	-0,24	-0,25	-0,18	-0,16	-0,20
Öz Kaynak Kârlılığı Oranı (ÖKKO)	0,43	0,17	0,05	0,22	0,17	0,30	0,37	0,28	-	0,32	0,22	0,27
Varlık Kârlılığı Oranı (VKO)	-0,63	-0,25	-0,06	-0,31	-0,25	-0,55	-1,23	-0,68	-1,05	-0,93	-0,66	-0,88

Tablo 2.'nin devamı

ORANLAR	ÜNİVERSİTELER/YILLAR											
	Akdeniz Üni. (AkdÜ)				Uludağ Üni. (UÜ)				Osmangazi Üni. (OGÜ)			
LİKİDİTE ORANLARI	2017	2018	2019	Ort	2017	2018	2019	Ort	2017	2018	2019	Ort
Cari Oran	0,16	0,23	1,00	0,46	0,56	0,52	0,37	0,48	0,44	0,46	0,21	0,37
Asit- Test Oranı	0,12	0,16	0,63	0,30	0,29	0,20	0,13	0,21	0,26	0,30	0,05	0,20
Nakit Oran	0,05	0,05	0,14	0,08	0,08	0,12	0,07	0,09	0,09	0,04	0,02	0,05
FİNANSAL (MALİ) YAPI ORANLARI												
Finansal Kaldıraç Oranı (FKO)	6,86	8,01	4,64	6,50	1,82	2,18	2,89	2,30	2,41	2,63	5,09	3,38
Öz Kaynak Varlık Oranı (ÖKVO)	-5,86	-7,01	-8,78	-7,22	-0,81	-1,18	-1,89	-1,29	-1,41	-1,63	-4,09	-2,38
Öz Kaynakların Yabancı Kaynak Top. Oranı (ÖKYKTO)	-0,85	-0,88	-1,90	-1,21	-0,44	-0,54	-0,65	-0,54	-0,58	-0,62	-0,80	-0,67
Kısa Vadeli Yabancı Kay. Toplam Kay. Oranı (KVYKTKO)	5,92	4,17	0,95	3,68	1,80	1,90	2,66	2,12	2,17	2,01	4,26	2,81
Uzun Vadeli Yabancı Kay. Toplam Kay. Oranı (UVYKTKO)	0,95	3,84	3,68	2,82	0,00	0,28	0,22	0,17	0,24	0,61	0,83	0,56
Kısa Vadeli Yabancı Kay. Öz Kay. Oranı (KVYKÖKO)	-1,01	-0,60	-0,11	-0,57	-2,25	-1,61	-1,41	-1,76	-1,54	-1,24	-1,04	-1,27
Duran Varlıkların Devamlı Sermaye Oranı (DVDSO)	-0,01	-0,02	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	0,00	-0,01	-0,05	-0,07	-0,03	-0,05
FAALİYET ORANLARI												
Alacak Devir Hızı (ADH)	0,90	0,78	1,14	0,94	1,96	1,66	1,06	1,56	2,00	1,81	1,37	1,73
Alacakların Tahsil Süresi (ATS)	399,38	460,28	315,21	391,62	183,91	217,32	338,67	246,63	179,84	199,38	262,22	213,81
Ticari Borçları Ödeme Süresi (TBÖS)	0,02	226,84	365,74	197,53	234,41	166,30	250,17	216,96	-	129,07	163,02	146,05
Hazır Değer Devir Hızı (HDDH)	21,68	27,70	40,88	30,09	23,22	15,50	17,27	18,66	25,17	54,02	107,65	62,28
Dönen Varlık Devir Hızı (DVDH)	6,57	6,61	5,56	6,25	3,52	3,65	3,08	3,42	5,09	5,10	7,82	6,00
Duran Varlık Devir Hızı (DuVDH)	106,61	120,60	11,40	79,54	338,77	360,41	919,54	539,57	89,61	67,98	66,07	74,55
Toplam Varlık Devir Hızı (TVVDH)	6,19	6,26	5,29	5,91	3,55	3,62	3,07	3,41	4,82	4,75	6,99	5,52
Öz Sermaye Devir Hızı (ÖSDH)	-1,06	-0,89	-0,60	-0,85	-4,41	-3,06	-1,63	-3,03	-3,43	-2,91	-1,71	-2,68
KÂRLILIK ORANLARI												
Brüt Kâr Marjı Oranı (BKMO)	-0,05	0,04	0,02	0,00	0,28	0,07	0,26	0,20	0,08	-0,02	-0,16	-0,03
Faaliyet Kâr Marjı Oranı (FKMO)	-0,27	-0,29	-0,47	-0,34	-0,12	-0,15	-0,33	-0,20	-0,09	-0,10	-0,23	-0,14
Net Kâr Marjı Oranı (NKMO)	-0,28	-0,30	-0,47	-0,35	-0,11	-0,13	-0,31	-0,18	-0,09	-0,11	-0,29	-0,16
Öz Kaynak Kârlılığı Oranı (ÖKKO)	0,29	0,26	0,28	0,28	0,50	0,40	0,50	0,46	0,32	0,32	0,49	0,38
Varlık Kârlılığı Oranı (VKO)	-1,71	-1,85	-2,47	-2,01	-0,40	-0,47	-0,95	-0,61	-0,45	-0,52	-2,02	-0,99

İşletmelerin finansal yapı oranlarını gösteren parametre sonuçlarına bakıldığında; İÜ ve AkdÜ döner sermaye işletmelerinin FKO sonuçlarının bir önceki yıla göre azalma eğiliminde olduğu, 4 döner sermaye işletmesinin de (HÜ, AnkÜ, UÜ, OGÜ) bir önceki yıla kıyasla artan bir eğilim gösterdiği tespit edilmiştir. Değerlendirmeye tabi tutulan döner sermaye işletmelerinin tamamının istenilen FKO seviyesinin (0,5) çok üzerinde yer aldığı görülmektedir.

Başka bir finansal yapı göstergesi olan ÖKVO sonuçları değerlendirildiğinde; İÜ döner sermaye işletmesinin önceki yıla göre artış eğilimi gösterdiği, geriye kalan 5 döner sermaye işletmesinin ise kendinden önceki yıla kıyasla azalma eğiliminde oldukları bulunmuştur. ÖKVO için ise kabul görülen 0,5'tir. Sonuçların kabul gören değerin çok üstünde olduğu anlaşılmaktadır.

ÖKYKTO sonuçlarında; döner sermaye işletmelerinden sadece İÜ'nün önceki yıla kıyasla artan, AnkÜ dışındaki 4 döner sermaye işletmesinin ise azalan yönde bir eğilimde oldukları saptanmıştır. KVKKTO'lar tabloda incelendiğinde; İÜ ve AkdÜ döner sermaye işletmelerinin önceki yıla göre oranlarının azaldığı, geriye kalan 4 döner sermaye işletmesininse arttığı Tablo 2'de göze çarpmaktadır. KVKKTO için kabul edilen oran $\leq 0,3$ 'tür. KVKKTO ortalamalarının da istenilen seviyenin çok üstünde kaldığı görülmektedir.

UVYKTO sonuçlarında; İÜ, AkdÜ ve UÜ döner sermaye işletmelerinin diğer üniversitelerin tersine önceki yıla göre azalma trendinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu oranın 0,5'i aşmaması istenir. UÜ döner sermaye işletmesi hariç geriye kalan tüm üniversitelerin istenilen seviyenin üstünde bir sonuca sahip oldukları görülmektedir.

KVYKÖKO'ya bakıldığında; İÜ ve AkdÜ döner sermaye işletmelerinin önceki yıla göre azalma, HÜ, UÜ ve OGÜ döner sermaye işletmelerinin de artma eğilimi sergiledikleri görülmektedir. Bu oranda kabul gören değer 0,35 olduğundan, ortalama KVYKÖKO sonuçlarının istenilen seviyenin altında kaldığı anlaşılmaktadır.

DVDSO sonuçlarında, İÜ ve UÜ döner sermaye işletmelerinin sonucu önceki yıla oranla azalan yönde bir seyir izlediği görülmektedir. AnkÜ, AkdÜ ve OGÜ döner sermaye işletmeleri ise önceki yıla nazaran artan yönlü bir seyir izlemişlerdir.

Faaliyet oranlarını oluşturan göstergelerden biri olan ADH için; İÜ ve AkdÜ döner sermaye işletmelerinde önceki yıla kıyasla artış, geri kalan 5 döner sermaye işletmesinde (İÜ, HÜ, AnkÜ, UÜ, OGÜ) önceki yıla göre azalış yönünde bir seyir olduğu görülmektedir. ADH ortalamalarında OGÜ döner sermaye işletmesinin en yüksek sonuca sahip olması, tahsil kabiliyetinin iyi olduğunun işaretidir.

AkdÜ döner sermaye işletmesinin ATS oranı bir önceki yıla göre azalma eğilimindeyken, diğer döner sermaye işletmelerinin ATS oranının bir önceki yıla göre artan yönde değişime uğradığı görülmektedir. ATS sürelerinin kısa olması işletmelerin düzenli bir şekilde alacaklarını tahsil ettiğini gösterirken uzun olması da işletmenin düzensiz bir alacak tahsil politikasına sahip olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede en düzenli alacak politikasına OGÜ sahip olurken, en düzensiz alacak politikasına ise İÜ döner sermaye işletmesinin sahip olduğu görülmektedir.

İşletmelerin borçlarını ortalama olarak kaç günde ödediğini ifade eden TBÖS değerlendirildiğinde HÜ döner sermaye işletmesi hariç geriye kalan tüm işletmelerin, önceki yıllara kıyaslandığında artan yönde bir değişim gösterdikleri anlaşılmaktadır. Ortalama TBÖS sonuçları doğrultusunda İÜ'nün en uzun sürede ticari borçlarını ödeyebileceği, OGÜ'nün ise en kısa sürede ticari borçlarını ödeyebilme potansiyeline sahip olduğu söylenebilir.

HDDH, işletmelerin sahip oldukları hazır değerlerinin kaç katı kadar satış yaptığını da ifade ettiğinden işletmelerin verimliliklerini görebilmede de fayda sağlayacaktır (Ağırbaş 2014). HDDH oranlarında,

İÜ haricindeki tüm döner sermaye işletmelerinde önceki yıla göre artış saptanmıştır. Bu durumdan yola çıkılarak döner sermaye işletmelerinin ortalama HDDH sonuçları incelendiğinde OGÜ döner sermaye işletmesinin en verimli, İÜ döner sermayesinin ise en verimsiz HDDH'ye sahip olduğu yorumu yapılabilmektedir.

DVDH'da üniversitelerin tamamında, 2018 yılında önceki yıla göre az da olsa bir artış görülmektedir. 2019 yılında ise tekrar azalma olduğu göze çarpmaktadır. DuVDH sonuçları, UÜ ve AkdÜ döner sermaye işletmeleri haricinde geriye kalan bütün üniversitelerin önceki yıla göre düşüş göstermişlerdir. HÜ döner sermaye işletmesi DuVDH oranları veri eksikliğinden dolayı hesaplanamamıştır.

Döner sermaye işletmelerinin TVDH oranlarında HÜ dışındaki tüm üniversitelerin önceki yıla göre azalma şeklinde değişiklik sergiledikleri görülmektedir. ÖSDH sonuçları dikkate alındığında ise işletmelerin tamamının önceki yıla göre artan değişime sahip oldukları sonucuna ulaşılmaktadır.

Kârlılık oranı göstergelerinden olan BKMO bakıldığında, 4 döner sermaye işletmesinin önceki yıla göre azalan yönde bir seyir izledikleri (AnkÜ, AkdÜ, UÜ, OGÜ), aksine İÜ ve HÜ döner sermaye işletmelerinin de artan yönde bir seyir izledikleri görülmektedir. Kârlılık oranlarında, genel kabul gören değerler olmamakla birlikte bu oranların kendi içlerinde değerlendirilip yorumlanmaları istenilmektedir. Bu doğrultuda HÜ ve OGÜ döner sermaye işletmelerinin ortalama BKMO sonuçları negatif olduğu için zarar ettikleri, diğer döner sermaye işletmelerinin sonuçları da pozitif yönde olduğu için kâra geçtikleri anlaşılmaktadır.

Kârlılık göstergelerinden FKMO değerlendirildiğinde, analize dâhil edilen işletmelerin hepsi önceki yıla göre azalan yönde bir eğilim göstermektedirler. Döner sermaye işletmelerinin ortalama FKMO sonuçlarının negatif olduğu ve işletmelerin zarar ettikleri görülmektedir.

NKMO sonuçlarında, İÜ ve AnkÜ haricinde geriye kalan işletmelerin azalma trendinde oldukları gözlenmiştir. İşletmelerin ortalama NKMO sonuçlarının negatif olduğu ve zarar ettikleri tespit edilmiştir. ÖKKO'ya bakıldığında, İÜ döner sermaye işletmesinin önceki yıla göre azalan yönde değişim gösterdikleri ve HÜ, AkdÜ, UÜ ve OGÜ işletmelerinin artma eğiliminde oldukları görülmektedir.

VKO ele alındığında ise, İÜ ve AnkÜ döner sermaye işletmelerinin önceki yıla göre artan bir değişime, geriye kalan işletmelerinse azalma eğilimine sahip oldukları görülmektedir. Ortalama VKO sonuçlarının tamamının negatif olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, işletmelerin zarar ettiklerinin göstergelerindedir.

4. TARTIŞMA

Ekonomik değerlendirmeler, diğer sektörlerde olduğu gibi sağlık tesislerinde de en önemli unsurlardandır. Üniversiteler bünyesinde bulunan 3. basamak hastaneler, 1. ve 2. basamak sağlık kurumlarında çözülemeyen hastalıklar ya da sağlık problemleri ile ilgilenen, ileri tetkik ve tedavi gerektiren durumlar için yüksek teknoloji ve uzmanlığa sahip kurumlar olduklarından ekonomik anlamda da iyi idare edilmeleri, finansal sürdürülebilirliklerini sağlamaları gerekmektedir. Finansal performanslarının tespiti amacıyla, içerisinde sağlık araştırma ve uygulama merkezi bulunduran üniversite döner sermaye işletmelerinde yapılan az sayıda çalışma mevcuttur.

Bhat ve Jain (2006) Hindistan'da yer alan özel hastanelerin 1994-2004 arasındaki finansal performanslarını ölçmüştür. Çalışman sonucunda özel hastanelerin finansal performans göstergelerinin yıllar bazında artan yönde bir seyir izlediği tespit edilmiştir. Değerlendirilen özel hastanelerin kârlılık oranlarının ise risk seviyesi bakımından yüksek olduğu bulunmuştur. Gider (2011); çalışmasında özel statüye sahip olan bir hastanenin 2001 ekonomik krizinden etkilenip etkilenmediğini incelemiştir. Ele

alınan hastanenin kriz döneminden etkilendiği, fakat bu etkinin sonraki yıllarda sürmediği sonucuna varılmıştır.

Akca ve İkinci (2014); Ankara’da yer alan özel bir sağlık işletmesinin finansal yapısını incelemişlerdir. Özel hastanenin finansal tablolarından yola çıkılarak yapılan analizler sonucunda sağlık işletmesinin likidite durumunun kabul gören ortalama değerlerden yüksek olduğu, işletmenin alacaklarını zamanında tahsil edemediği ve 5 yıllık zaman diliminde finansal tablo sonuçlarında zaman zaman artışın olduğu tespit edilmiştir. Yiğit ve Yiğit (2016); üniversite hastanelerinin finansal sürdürülebilirliğine etki eden faktörleri değerlendirdikleri çalışmalarında nitel ve nicel araştırma yöntemlerini birlikte kullanmışlardır. Üniversite hastanelerinin oran analizi neticelerinin istenilen seviyelerde olmadığı tespit edilmiştir.

Alper ve Biçer (2017); yaptıkları çalışmada kamuya ait bir hastanenin 3 yıllık bilanço ve gelir tablolarından faydalanarak finansal performansını tespit etmeye çalışmışlardır. Hastanenin likidite göstergelerinin iyi seviyede olduğu, finansal yapısının güçlü olduğu ve ilk iki yıldaki olumsuz kârlılık oranlarının son yılda iyileşmeye doğru evrildiği tespit edilmiştir. Bülüç, Özkan ve Ağırbaş (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Borsa İstanbul’da işlem gören özel bir hastanenin finansal performansı değerlendirilmiştir. İncelenen hastane işletmesinin likidite sonuçlarının pozitif yönlü seyir izlediği, stok devir hızının da artan bir eğilime sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Hastanenin kârlılık oranlarının pozitif ve yükselişte olduğu anlaşılmıştır.

Eyüboğlu (2019); Sağlık Bakanlığı eğitim ve araştırma hastaneleri ile kamu üniversite hastanelerinin finansal oranlarını karşılaştırmıştır. Her iki grupta yer alan hastanelerin borç ödeyebilme yeteneğinin zayıfladığı, kısa vadeli borçlarını ödemede problemlerin yaşandığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca hastanelerin finansal risk altında olduğu, stok devir hızlarında iki gruptaki hastanelerin de yükseliş eğiliminde olduğu ve hastanelerin yıllar bazında zarar ettikleri anlaşılmıştır. Koçyiğit ve Karakoç (2019); eğitim ve araştırma özelliği taşıyan hastanelerin likidite oranlarının istenilen seviyenin altında olduğu, finansal yapı göstergelerinin risk sinyalleri verdiği, maddi duran varlıkların kapasitelerinin üzerinde kullanıldıkları sonucuna ulaşmıştır. Bu hastanelerin kârlılık seviyelerinin de olması gereken seviyede olmadığı tespit edilmiştir.

Finansal performansın hastanelerde değerlendirilmesini amaçlayan literatürdeki çalışmaların sonuçları, bu çalışmanın sonuçlarına büyük ölçüde uymaktadır. Döner sermaye işletmelerinin likidite oranlarının optimum sonuçların altında kaldığı, finansal yapı oranlarının ise kabul görülen sonuçların ya çok altında ya da çok üstünde değerlere sahip olduğu tespit edilmiştir. Döner sermaye işletmelerinin faaliyet oranları, değerlendirilen yıllar çerçevesinde dalgalı bir seyre sahip olduğu ve kârlılık oranı göstergelerinin de negatif (zarar) olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, döner sermaye işletmesine sahip üniversite hastanelerinin retrospektif olarak analizini yapmayı amaçlayan tanımlayıcı türde bir araştırmadır. Diğer tüm işletmelerde olduğu gibi, döner sermayeli işletmelerde de uygun zaman aralıklarında finansal performans analizlerinin yapılması doğru olacaktır. Bu analizler, sağlık idarecilerinin daha isabetli kararlar almalarının yanında kıt olan kaynakların verimli kullanılmasını da sağlayacaktır.

Döner sermaye işletmelerinin likidite oranları HÜ 2018 yılı haricinde pozitif olarak tespit edilmiş fakat istenilen seviyenin altında olduğu görülmüştür. Bu durum; işletmelerin kısa vadeli borçlarını ödeme yeteneklerinin düşük olduğunun bir göstergesidir. Finansal yapıyı gösteren oran sonuçlarından işletmelerin kısa ve uzun vadeli borç yükünün artan bir trende sahip olduğu ve öz sermayelerinin kullanımının istenilen düzeyde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alacak devir hızları ise pozitif bir değere sahip olduğu görülürken HÜ, UÜ ve OGU’nün 2016-2018 yıllarında alçalan ivmeye sahip

olduğu söylenebilir ki bu sonuç alacakları tahsil etme süresinin artma nedenlerindedir. Döner sermaye işletmelerinin ortalama TBÖS sonuçlarından dalgalı bir seyre sahip oldukları tespit edilmiştir. HDDV sonuçlarında ise 2019 yılında UÜ haricindeki tüm işletmelerin artış gösterdikleri anlaşılmıştır. Döner varlık devir hızlarının, UÜ 2017 yılı dışında yükselen bir trende sahip olduğu gözlenmektedir. Toplam varlık devir hızları, yıllara göre artan yönde bir seyir izlediği görülse de düşüşlerin çok az olduğu saptanmıştır. İşletmelerin öz sermaye devir hızlarının negatif ve azalan trend izlemektedir. Döner sermaye işletmelerinin öz sermayelerini iyi kullanamadıkları yorumunu yapabiliriz.

Döner sermaye işletmelerinin kârlılık durumlarını gösteren sonuçlar mercek altına alındığında ise işletmelerin büyük bir çoğunluğunun negatif bir değere sahip olduğu ve artış eğiliminin istenilen bir seviyede olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İşletmelerinin, yatırımlarını mümkün olduğunca öz sermayeleri ile yapmaları finansal anlamda işletmeye katkı sağlayacaktır. Likidite durumuna çok büyük katkı sağlayan kısa vadeli borçlar ve öz kaynaklar arasındaki dengenin yeniden değerlendirilerek en baştan yapılandırılmasının işletmelere yararlı olacağı kanaatine varılmıştır.

Döner sermaye işletmelerinin, likiditelerini arttırıcı yöntemler geliştirmeleri gerekmektedir. Türkiye genelini yansıtacak, daha derinlemesine araştırmalar döner sermaye işletmelerinin finansal performans değerlendirmelerinde daha gerçekçi sonuçlar doğuracaktır.

KAYNAKÇA

Acar S., Kazancık L.B., Meydan M.C. ve Işık M. (2019). İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması-Gege 2017, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü Yayını Sayı: 3, Araştırma Raporu Sayı: 3, Ankara.

Ağırbaş İ. (2014). Sağlık Kurumlarında Finansal Yönetim ve Maliyet Analizi, Siyasal Yayın Dağıtım Ankara.

Ağırbaş, İ. (2015). Sağlık Kurumlarında Finansal Analiz ve Denetim. İçinde ed. Ağırbaş, İ. Sağlık Kurumlarında Finansal Yönetim, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2863 Açık öğretim Fakültesi Yayını No:1820.

Akca, N., İkinci, S. S. (2014). Ankara'da Yer Alan Özel Bir Sağlık İşletmesinin Finansal Tablolarının Oran Analizi Yöntemi ile Değerlendirilmesi, İşletme Bilimi Dergisi, 2(1), 111-126.

Akdoğan N. ve Tenker, N. (2007). Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri (12. Baskı), Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti., Ankara.

Akgüç, Ö. (2011). Mali Tablolar Analizi (14. Baskı), Arayış Basım ve Yayıncılık Ltd. Şti., İstanbul.

Alper, A. ve Biçer, E.B. (2017). Kamu Hastanelerinde Finansal Performansın Oran Analizi ile Ölçülmesi: Bir Kamu Hastanesi Örneği, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 18(2), 337-357.

Altuğ, F. (2010). Finansal Analiz Sürecinde Sistemik Bir Yaklaşım ve Öneriler, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı Muhasebe Finansman Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Bhat R. ve Nishant J. (2006). Financial Performance of Private Sector Hospitals in India: Some Further Evidence, Indian Institute of Management 1-31.

Bülüç, F., Okan Ö. ve Ağırbaş İ. (2017). Oran Analizi Yöntemiyle Özel Hastane Finansal Performansının Değerlendirilmesi, International Journal of Academic Value Studies (Javstudies) 3(11):64-72.

Ceylan, A. ve Korkmaz, T. (2007). İşletmelerde Finansal Yönetim (3. Basım), Ekin Yayınevi, Ankara.

ULUSLARARASI SAĞLIK YÖNETİMİ VE STRATEJİLERİ ARAŞTIRMA DERGİSİ

INTERNATIONAL JOURNAL OF HEALTH MANAGEMENT AND STRATEGIES RESEARCH

Cilt/Volume : 6 Sayı/Issue : 3 Yıl/Year : 2020 ISSN -2149-6161

- Çetiner, E. (1996). İşletmelerde Mali Analiz (3. Baskı), Tutibay Ltd. Ankara.
- Eyüboğlu, O. (2019). Sağlık Bakanlığı Eğitim ve Araştırma Hastaneleri ile Kamu Üniversite Hastanelerinin Finansal Oranlarının Karşılaştırmalı Analizi, Ankara Üniversitesi Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi Ankara.
- Gapenski, L. C. (2005). Healthcare Finance: An Introduction to Accounting and Financial Management, 3rd ed. Aupha Hap.
- Gider, Ö. (2011). Ekonomik Kriz Dönemlerinin Özel Hastanelere Etkileri: Bir Özel Hastanenin Oran Analizleri Yöntemiyle Finansal Performansına Bakış, Öneri Dergisi 9(36): 87-103.
- Kavuncubaşı, Ş. ve Ersoy, K. (1995). Hastanelerde Teknik Verimlilik Ölçümü. Amme İdare Dergisi, 28(3), 77-92.
- Kecek, G. (2010). Veri Zarflama Analizi Teori ve Uygulama Örneği, Siyasal Yayın Dağıtım Ankara.
- Koçyiğit, S. Ç. ve Karakoç N. (2019). Ankara İli Kamu Hastanelerinin 2008-2017 Dönemi Finansal Performans Analizi, İşletme Araştırmaları Dergisi 11(2): 1280-1293.
- Mollahaliloğlu, S., Kavuncubaşı, Ş., Şimşek, F., Kosdak M. ve Yıldırım, S. (2011). Kamu Hastanelerinin Genel Verimliliğinin Değerlendirilmesi, (R.Akdağ,ed.). Sağlık Bakanlığı Araştırma Serisi: 6 Yayın No: 848, Ankara.
- Peacock, S., Chris, C., Mangoliri, M. ve Dale, J. (2001). Techniques for Measuring Efficiency in Health Services, Productivity Commission Staff Working Paper (July): 1-111.
- T.C. Sayıştay Başkanlığı, (2020). Kamu İdareleri Denetim Raporları 11.10.2020 tarihinde <https://sayistay.gov.tr/tr/?p=2&CategoryId=103> adresinden alınmıştır.
- Yiğit, V. ve Yiğit A. (2016). Üniversite Hastanelerinin Finansal Sürdürülebilirliği, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(16): 253.
- Yolalan, R. (1993). İşletmelerarası Görelilik Ölçümü, Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları: 483 Ankara.